

HYGGESFRIA TYPFALL

Tänkbara skötselalternativ för omväxlande, biologiskt rika och vitala skogar.

FOTO: JAN BENGTSSON

Gransumpskog

Företrädesvis fuktiga grandominerade skogar på torvmark. Gransumpskogar förekommer främst i låglänta områden ofta som isolerade skogar omgivna av friska marker. Biotoptypen finns även som anslu-

tande inslag längs sjöar, våtmarker och vattendrag. Gransumpskogar föryngrar sig naturligt ofta i luckor eller där skogen är utglesad.

Beståndsförutsättningar/kännetecken

- Grandominerad skog på fuktig-blöt mark
- Hydrofila arter ex sumpmossor täcker minst 50% av marken
- Arterna i sumpskogen är anpassade till en skogsmiljö med små förändringar i träd- och markskikt över tiden. Gransumpskogar brann sällan

Syftet med hyggesfria metoder i gransumpskogar kan kopplas både till produktion och miljö. Kalavverkning av gransumpskog kan ge problem både i

form av frostsador på plantor samt försumpning. Ofta blir följden också en besvärande föryngring av gräs och/eller lövsly.

Ur miljösynpunkt finns goda motiv för hyggesfria metoder i gransumpskogar. Gransumpskogar är en skogsmiljö som sällan eller aldrig störs av brand. Dessa så kallade brandrefugier utgör en miljö för arter som är beroende av stabila förhållanden. Framför allt trivs här många arter mossor, lavar och vedsvampar. Inslag av gamla och senvuxna träd gynnar även vissa insekter och fåglar.

Målbild för skogen, skötselriktning

Skötsel/hänsyn

Gransumpskogar kan se olika ut. Vissa kan innehålla så höga naturvärden att de bör lämnas helt. I dessa fall tillämpas ofta målklassen NO (naturvård orört). I andra fall kan skogen brukas inom ramen för ett

hyggesfritt skogsbruk med ett produktionsmål, vanligen med målklass PF (produktion med förstärkt hänsyn). Nedan anges några faktorer som kan avgöra valet mellan ett N-mål eller P-mål.

Gransumpskog med höga naturvärden, NO-område.

Exempel på kriterier och inslag som talar för att man bör avstå från åtgärder.

- Påtaglig skiktning/stor diameterspridning/olikåldrigt
- Hög ålder 120+ och inslag av mycket gamla träd
- Skorpbarkiga granar
- Senvuxna träd, även klena granar
- Död ved, grov och klen i olika nedbrytningsstadier
- Inslag av lövträd exempelvis klibbal
- Inslag av örter, ormbunkar
- Blöta delar, synligt vatten
- Ansluter till kantzon, bäck, myr, sjö

FOTO: JAN BENGTSSON

Gransumpskog med måttliga-låga naturvärden, PF-område.

Exempel på kriterier som talar för hyggesfritt skogsbruk.

- Skogen har måttliga eller låga naturvärden.
- Skogen ligger i ett för frost utsatt läge
- Skogen är skiktad/diameterspridning.
- Viss olikåldrighet, begränsat med död ved
- Ålder i huvudsak 60 – 120 år
- Tydlig påverkan av gallring och/eller dikning.
- Tydlig förnygring av gran i luckor och stickvägar
- Frodig vegetation/stor risk för kraftig slytillväxt
- Närhet till väg underlättar tillsyn och skötsel

FOTO: JAN BENGTSSON

Hänsyn

Det är av största vikt att hänsyn i hyggesfritt skogsbruk tas på samma sätt som vid ett trakt-hyggesbruk. En god hänsyn i den blädade eller skärmställda skogen ger arter kopplade till hög luftfuktighet, skugga, död ved, gamla träd, goda möjligheter att överleva i jämförelse med vad en kalavverkning skulle medföra. Exempel på god naturhänsyn i samband med hyggesfri skötsel i gransumpskog kan vara att:

- Lämna påtagligt blöta eller dödvedsrika/hänglavsrika ytor orörda
- Lämna kantzoner och lämna lövträd exempelvis asp, sälg, klibbal
- Lämna sk naturvärdesträd dvs träd med påtagliga naturvärden och lämna en del gamla/grova träd (trots uttag av de grova träden)
- Lämna död ved och nyskapa död ved, främst granhögstubbar
- Undvik spårbildning/sönderkörning speciellt i anslutning till bäckar/våtmarker
- Behåll skiktning, minimal underväxtröjning

Hyggesfritt skogsbruk i anslutning till höga naturvärden

Ett hyggesfritt alternativ i gransumpskog kan som framgår ovan göras på flera grunder. De värden som finns i gransumpskogar av nyckelbiotopklass är känsliga för snabba klimatförändringar. En plötslig ljus- och vindexponering kan ge en negativ uttork-

ning och en kalhuggning direkt mot sumpskogen ökar dessutom risken för vindfällning.

I de fall sumpskog ansluter till dessa områden finns starka motiv att välja ett hyggesfritt alternativ som ett skydd, en ”stötdämpare”

Beskrivning av skötselåtgärder i gransumpskog

Gransumpskogar som kan vara aktuella för åtgärder är skogar som tidigare är brukade eller påverkade av skogliga åtgärder genom exempelvis gallring och dikning. I Skogsstyrelsens sumpskogsinventeringar har dessa skogar normalt naturvärdesklassning 3 och

4 vilket innebär relativt låga naturvärden. Klass 1 och 2 har höga naturvärden och bör normalt lämnas utan åtgärd. Såväl blädning som skärmar ger förutsättningar för sumpskogens skuggföredragande arter att överleva.

FOTO: JAN BENGTSSON

Gransumpskog lämplig för volymblädning.

Volymblädning

Blädning är en lämplig form av hyggesfritt skogsbruk där marken hela tiden förblir trädbärande och beskuggad. Gransumpskogar lämpliga för denna skötselmetod är flerskiktade. Diameterspridningen är stor och det finns ett inslag av grövre granar.

Utförande

Vid volymblädning avverkas max 30% av volymen inklusive stickvägsuttag. Den kvarvarande voly-

men bör klart överstiga 10\$-kurvan i skogsvårdslagen för att en hög skogsproduktion ska bibehållas. Uttaget riktas mot de grövre träden. Finns gamla stickvägar sedan tidigare nyttjas dessa både vid första och vid återkommande uttag. Beroende på bonitet kan ett uttag ske vart 20-30 år. Uttag sker så att skiktningen består. Avverkningen bör utföras när marken är tjälad, för att undvika körskadorna.

FOTO: JAN BENGTSSON

Tidigare gallrad enskiktad gransumpskog lämplig för skärmställning.

Skärmställning

Metoden att ställa skärm på fuktiga marker har tillämpats länge. Skärmställning i gransumpskogar används främst i skogar med ingen eller liten skiktning. Skogen bär ofta spår av gallring. Skärmställning av gran syftar till att ge förutsättningar till att en ny granskog etableras. Främst används denna metod som ett alternativ till kalvhuggning på låglänta frostkänsliga marker och på fuktig mark där en besvärande vegetation av gräs och/eller sly kan förväntas.

En bra vägledning för val av denna metod är att det finns en påtaglig föryngring av granplantor i stickvägar och i luckor.

Utförande

Uttag vid skärmställning bör vara högst 40% av stamantalet eller 30% av grundytan. Avverkningen bör utföras när marken är tjälad, för att undvika körskador. Skärmträden som lämnas tillhör de härskande och medhärskande träden. Antalet träd kan variera mellan 150-400 träd/hektar, men en vanlig rekommendation är 250-350 träd/hektar. Skärmen kan behöva glesas ut efter 5 – 10 år, om den är för tät och plantantalet inte är tillräckligt. Föryngringen bestämmer när avveckling kan ske. Föryngringen bör dock ha växt upp så att man inte ser över den, så att skogskänslan bibehålls även när man avvecklar skärmen. Se figur.

